

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการระงับข้อพิพาทในชุมชน: ศึกษาชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือเมือง จังหวัดมหาสารคาม*

ศักดิ์ชาย สุนทรธนาภิรมย์**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรเป้าหมาย คือ ประชาชนในชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยกลุ่มประชากรตัวอย่างจำนวน 22 คน ได้จากการคำนวณโดยใช้วิธีสุ่มเลือกมาแบบอาศัยความน่าจะเป็น คือ สุ่มแบบแบ่งเป็นชั้นภูมิ ชนิดมีระบบ (Stratified systematic random sampling) โดยใช้บทบาทหน้าที่ของกลุ่มตัวอย่างในชุมชน 4 กลุ่ม คือ คณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประชาชนในชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลการระงับข้อพิพาทในชุมชนเป็นตัวแปรชั้นภูมิ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดำเนินการประมวลผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำเสนอในเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุหรือปัจจัยในการเข้ามีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

1. ประชาชนที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการชุมชนและคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือเมือง จังหวัดมหาสารคาม สาเหตุหรือปัจจัยหลัก คือ ประชาชนในชุมชนมีความเชื่อมั่นและเคารพศรัทธาในตัวบุคคลผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทว่าจะให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนได้ ประกอบกับประชาชนเห็นว่า การทำให้ข้อพิพาทจบลงด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน มีความเป็นกันเอง สะดวกและรวดเร็วมากกว่าการดำเนินคดีในศาลหรือวิธีการอื่น ส่วนสาเหตุหรือปัจจัยรอง คือ ประชาชนเห็นว่า การนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องดำเนินคดีและการบังคับคดี

2. ประชาชนที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการชุมชนและคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือเมือง จังหวัดมหาสารคาม สาเหตุหรือปัจจัยหลัก คือ เห็นว่าการระงับข้อพิพาทนั้นเป็นหน้าที่ของตนโดยตรง ส่วนปัจจัยรอง คือ เพื่อช่วยลดปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน ช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และความต้องการที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน

* บทความนี้ได้รับการสนับสนุนจากเงินงบประมาณเงินรายได้ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปี 2557

** อาจารย์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการระงับข้อพิพาทใช้การไกล่เกลี่ย ส่วนวิธีการระงับข้อพิพาทใช้การพูดคุยด้วยการรับฟังเหตุผลของทั้งสองฝ่าย โดยยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรม ไม่เอินเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

คำสำคัญ : ชุมชน/ การมีส่วนร่วม/ การระงับข้อพิพาท

Participation of Community in the dispute resolution in the community: Study on Moo 7 Khoeng Sub-District, Muang District, Mahasarakham *

Sakchai Soonthornthanaphirom **

Abstract

This research is qualitative research. The targeted sampling encompasses population in Moo 7 Koeng Sub-district, Mueang Mahasarakham District, Mahasarakham and 22 samples were selected. The research employed stratified systematic random sampling approach to select the samples based on their four categories of experiences including community committee; dispute resolution committee; the villagers; and the government officials. The 22 samples were interviewed by structured interview method. Then data collected from interview were analysed based on the aims of the research and the results of interviews were presented in the form of narrative method. The research revealed that causes or factors affecting public participation can be defined into two types as following:

1. The community those who are not appointed as community committee and the committee of the Centre of Local Dispute Mediation Moo 7, Koeng Sub-District, Muang District, Mahasarakham Province.

A main cause or factor of public participation is trust with the mediators. Community trusts that the mediators will conduct their duty fairly. In addition, resolving the disputes by the Centre of Local Dispute Mediation is more convenient, faster and cheaper than by the court or even other types of resolution.

A secondary factor of public participation is that entering into the local dispute mediation is cheaper than taking the case to the court and the legal execution procedure.

2. The community those who are appointed as community committee and the committee of the Centre of Local Dispute Mediation Moo 7, Koeng Sub-District, Muang District, Mahasarakham Province.

A main cause of public participation is the dispute mediation is the direct role, while the secondary factors are dealing with conflict within community; maintaining the peace of community, society, and the nation; as well as, enhancing the will of problem resolution of the community.

* This research funded by Faculty of Law, Mahasarakham University fiscal year 2014

** Lecturer, Faculty of Law, Mahasarakham University

The research has found that form of dispute resolution should be the mediation and the method of dispute resolution use the face-to face conversation opening to reasoning consideration based on the ethics and impartiality.

Keywords: Community/ Participation/ Dispute resolution

บทนำ

จากแนวความคิดของประเทศไทยที่ต้องการจะปฏิรูประบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของไทยด้วยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้นโดยยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง ด้วยเหตุว่ากระบวนการยุติธรรมของไทยค่อนข้างที่จะมีปัญหาอยู่มากพอสมควร เนื่องจากประเทศไทยไม่มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและประชาชนไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควร ซึ่งจากสถิติคดีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา ปรากฏว่ามีคดีฟ้องร้องกันต่อศาลยุติธรรมเฉลี่ยปีละประมาณเกือบ 1,000,000 คดี และเมื่อรวมกับคดีเก่าที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลอีกปีละกว่า 200,000 คดี จึงทำให้มีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลเป็นจำนวนมาก ทำให้หลายภาคส่วนหันมาให้ความสนใจกับวิธีการระงับข้อพิพาทนอกศาลหรือที่เรียกว่า “การระงับข้อพิพาททางเลือก” มากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานศาลยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และกระทรวงมหาดไทย ดังจะเห็นได้จากเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 คณะรัฐมนตรีซึ่งนำโดย พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้แถลงนโยบายของรัฐบาลต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ข้อ 3 ว่าด้วยนโยบายสังคม ซึ่งข้อ 3.8 กล่าวว่า “ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคมและให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ มีการสร้างทางเลือกในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รวมทั้งให้ชุมชนมีบทบาทในการประนีประนอมข้อพิพาท” ดังนั้น เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าวกระทรวงยุติธรรมจึงได้นำแนวความคิดดังกล่าวมาปฏิบัติภายใต้ยุทธศาสตร์ “ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม” (Justice for all, All for justice) โดยกระทรวงยุติธรรมได้นำแนวคิดที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของ “หุ้นส่วน” ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับบุคลากรของกระทรวงยุติธรรม ให้ประชาชนเข้ามามีโอกาสในการร่วมคิด ร่วมทำ ภายใต้แนวคิด “ยุติธรรมชุมชน” จังหวัดมหาสารคามเป็น 1 ใน 17 จังหวัดของโครงการนำร่อง “ศูนย์ยุติธรรมชุมชน” ที่เปิดดำเนินการมาเป็นระยะเวลานานพอสมควรแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าจะมีการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการระงับข้อพิพาทในชุมชนเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยในการมีส่วนร่วม วิธีการและรูปแบบในการมีส่วนร่วมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทในชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่นนำไปใช้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการระงับข้อพิพาทในชุมชน
2. เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการระงับข้อพิพาทในชุมชน
3. เพื่อทราบถึงแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการระงับข้อพิพาทในชุมชน
4. เพื่อกำหนดรูปแบบและวิธีการระงับข้อพิพาทในชุมชนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทในชุมชนได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานที่มีรูปแบบเดียวกันต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้มุ่งที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการระงับข้อพิพาทในชุมชนโดยแบ่งขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

1. ในเชิงพื้นที่และเชิงประชากร ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ประชาชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชน หมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง
2. ในเชิงเนื้อหา ผู้วิจัยทำการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) จากเอกสารและดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก และถอดบทเรียนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยนิตินิติลงทะเลเบียนเรียนรายวิชากฎหมายการระงับข้อพิพาทนอกศาลและอนุญาโตตุลาการ (Non - Judiciary Dispute Settlement and Arbitration) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในภาคการศึกษาที่ 2/2557 อภิปรายผลการวิจัยเพื่อร่วมพิจารณาผลการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อนำผลที่ได้จากการถอดบทเรียนไปใช้เป็นข้อมูลที่สำคัญในการวิเคราะห์เพื่อระบุช่วงบทสรุปและข้อเสนอแนะของงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. คณะกรรมการชุมชน หมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชน รวมจำนวน 8 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบแบ่งเป็นชั้นภูมิชนิดมีระบบ
2. คณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำชุมชน หมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย ประธาน รองประธานและกรรมการ รวมจำนวน 9 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบแบ่งเป็นชั้นภูมิชนิดมีระบบ

3. ประชาชนในชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม รวมจำนวน 11 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบสุ่มเจาะจง เหตุที่ประชากรกลุ่มเป้าหมายมีจำนวน 11 คน เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจึงจำเป็นต้องเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างที่สามารถให้ข้อมูลในเชิงลึกได้ เพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลที่ได้นั้นไปใช้ตอบคำถามให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพราะประชากรกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการระงับข้อพิพาทโดยตรง

4. เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลการระงับข้อพิพาทในชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 2 คน เหตุที่เลือกประชากรเพียง 2 คน เพราะประชากรกลุ่มนี้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลการระงับข้อพิพาทในชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยตรง

ผลการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการระงับข้อพิพาทในชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนที่มีได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชนและคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามเข้าไปมีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทในชุมชน คือ

1. ประชาชนเห็นว่า การทำให้ข้อพิพาทจบลงด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนมีความเป็นกันเอง มีความสะดวกและรวดเร็วมากกว่าการดำเนินคดีในศาลหรือวิธีการอื่น เพราะกระบวนการระงับข้อพิพาทไม่ยุ่งยาก ไม่สลับซับซ้อน และไม่เสียค่าธรรมเนียม การใช้บริการเจรจาไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอันจะทำให้คดีจบลงในชั้นของคณะกรรมการไกล่เกลี่ย ไม่ต้องเสียเวลามากทำให้รู้สึกผ่อนคลายความตึงเครียดและความกังวลใจ ซึ่งต่างจากกรณีที่มีการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก คือ การแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานและการดำเนินคดีฟ้องร้องต่อศาล ซึ่งกระบวนการเหล่านี้มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อนและใช้เวลานานกว่าคดีจะจบ

2. ประชาชนในชุมชนมีความเชื่อมั่นและเคารพศรัทธาในตัวบุคคลผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทว่าจะให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนได้ เพราะผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเป็นคนในชุมชนนั่นเอง เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ของชุมชนที่คนส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างดีอยู่แล้ว ทำให้ประชาชนเกิดความเคารพศรัทธาและเชื่อมั่นว่าจะอำนวยความสะดวกให้แก่พวกเขาได้ แตกต่างจากการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่มีบุคคลภายนอกที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านี้เป็นบุคคลที่ประชาชนไม่รู้จักคุ้นเคย ทำให้ประชาชนเกิดความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าจะเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อันจะทำให้ตนเองไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร

3. ประชาชนเห็นว่า การนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องดำเนินคดีและการบังคับคดี เพราะการนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนประชาชนไม่ต้องเสียเงินค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าคดีนั้นเป็นคดีแพ่ง หากประชาชนนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ทั้งค่าธรรมเนียมศาล ค่าทนายความ และค่าธรรมเนียมการบังคับคดี ส่วนคดีอาญา นอกจากจำเลยจะต้องเสียค่าจ้างทนายความต่อผู้คดีเป็นจำนวนมากแล้ว ในส่วนภาครัฐเองก็ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณจำนวนมหาศาลเช่นกันในแต่ละปี

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม เข้าไปมีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทของชุมชนนั้นมีสาเหตุมาจาก 3 ปัจจัย คือ

1. เห็นว่า การระงับข้อพิพาทนั้นเป็นหน้าที่ของตนโดยตรง ด้วยเหตุที่ว่าตนเป็นคณะกรรมการชุมชน มีกฎหมายกำหนดภารกิจ หน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการชุมชนไว้โดยเฉพาะจึงต้องพยายามจัดการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชนของตนให้เสร็จไปให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อช่วยลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลและหน่วยงานอื่น และเพื่อเป็นการสร้างความสงบสุขให้แก่คู่พิพาท ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

2. เห็นว่า เพื่อช่วยลดปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน และช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน สังคม และประเทศชาติ เพราะเมื่อสามารถระงับข้อพิพาทให้ยุติลงในชุมชนได้จะทำให้ชุมชนสงบสุข ประชาชนในชุมชนเกิดความสมัครสมานสามัคคีกัน ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายทางการเงินในการดำเนินคดี ไม่สิ้นเปลืองเวลา

3. เห็นว่า หากใช้กระบวนการทางกฎหมายเข้ามาระงับข้อพิพาทจะสร้างความยุ่งยากในการแก้ไขปัญหา เพราะกระบวนการทางกฎหมายมีกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดเคร่งครัดเกินไป ไม่ยืดหยุ่น มีหลายขั้นตอนทำให้ต้องใช้เวลานานในการระงับข้อพิพาท บรรยากาศในการพิจารณาคดีมีความตึงเครียด ไม่เป็นกันเอง มีความเกรงกลัวเวลาอยู่ต่อหน้าศาล ทำให้คู่กรณีไม่กล้าพูดความจริงซึ่งไม่เป็นผลดีแก่ตัวคู่พิพาทเองและชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม เข้าไปมีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทในชุมชนนั้นมีสาเหตุบางประการที่เหมือนกับปัจจัยที่คณะกรรมการชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทในชุมชน เพราะคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนบางคนเป็นคณะกรรมการชุมชนด้วย แต่ก็มีสาเหตุที่ต่างไปจากเหตุผลของคณะกรรมการชุมชนบางประการซึ่งได้แก่

1. ความสำนึกในจิตสาธารณะ และความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ของคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ย จึงยอมสละเวลาแรงกายและแรงใจ อุทิศตนเข้ามาทำหน้าที่เพื่อ ประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ

2. ความต้องการที่จะช่วยแก้ไขปัญหของชุมชน ด้วยการใช่วิธีการระงับข้อพิพาทที่ตนเอง เห็นว่าเหมาะสม เป็นวิธีการที่ดี ถูกต้อง มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อสร้างแนวทางในการ ระงับข้อพิพาทของชุมชนและพัฒนาต่อยอดสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อให้ชุมชนอื่นสามารถนำแนว ทางการระงับข้อพิพาทตามที่คณะกรรมการชุมชนได้สร้างขึ้นมาไปใช้ประโยชน์ได้ด้วย

เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการระงับข้อพิพาทในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนหมู่ 7 ตำบล เกิง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม ใช้การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาท ซึ่งมีการ กำหนดขั้นตอนที่จะนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และกำหนดรูปแบบ วิธีการ ขั้นตอนการไกล่ เกลี่ยไว้ชัดเจน ส่วนวิธีการนั้นจะใช้การพูดคุยกันรับฟังเหตุผลของทั้งสองฝ่าย โดยยึดมั่นในหลัก คุณธรรมจริยธรรม หัวใจสำคัญ คือ จะไม่พูดในแง่มุมของกฎหมาย จะไม่นำหลักกฎหมายเข้ามา ตัดสิน จะพยายามให้ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันเองบนพื้นฐานของความสมัครใจ จะไม่มีการบีบบังคับ ให้แต่ละฝ่ายต้องยินยอมตกลงกัน จะไม่เป็นผู้ชี้แนะ ไม่เป็นผู้ชี้แนะ แต่อาจเสนอทางออกให้แก่ คู่พิพาทเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายนำไปชั่งน้ำหนักและตัดสินใจว่าจะยอมตกลงประนีประนอมกันหรือไม่ เหนือสิ่งอื่นใดคณะกรรมการไกล่เกลี่ยจะไม่ทำตัวเป็นผู้ตัดสินเสียเอง จะไม่ชี้ว่าฝ่ายใดผิด ฝ่ายใดถูก เพราะคณะกรรมการตระหนักดีว่า การตัดสินว่าฝ่ายใดผิด ฝ่ายใดถูกไม่ใช่หน้าที่ของคณะกรรมการ ไกล่เกลี่ยแต่เป็นหน้าที่ของศาล คณะกรรมการจะไม่ทำตัวเป็นศาลเสียเอง เพราะหากคณะกรรมการ ไปชี้ว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิดฝ่ายใดเป็นฝ่ายถูกก็จะทำให้คู่พิพาทฝ่ายที่ผิดเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้ รับความเป็นธรรม จะทำให้ฝ่ายนั้นไม่ยอมรับในกระบวนการไกล่เกลี่ยและล้มเลิกการไกล่เกลี่ยไป

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่า สาเหตุหรือปัจจัยหลักที่ทำให้ประชาชนที่มีได้รับการแต่งตั้งให้เป็น คณะกรรมการชุมชนและคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนหมู่ 7 ตำบลเกิง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม เข้าไปมีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทในชุมชนเพราะประชาชน ในชุมชนมีความเชื่อมั่นและเคารพศรัทธาในตัวบุคคลผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทว่าจะให้ ความยุติธรรมแก่ประชาชนได้ เพราะผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเป็นคนในชุมชนนั่นเอง เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ ของชุมชนที่คนส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างดี เป็นบุคคลที่ประชาชนในชุมชนมี ความคุ้นเคย ทราบถึงความประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และทราบถึงการมีจริยธรรมคุณธรรม ของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นอย่างดี ทำให้ประชาชนเกิดความเคารพศรัทธาและเชื่อมั่นว่าจะอำนวยความสะดวก ยุติธรรมให้แก่พวกเขาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ทำหน้าที่เป็นประธานศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ประจำชุมชน คือ นายอุทัย มาโชติ ซึ่งเป็นบุคคลที่ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพและศรัทธาเป็นอย่างมาก เพราะนายอุทัย มาโชติ เป็นบุคคลที่มีความประพฤติปฏิบัติดีและมีความรู้ความสามารถในการระงับข้อพิพาทสูง เป็นบุคคลที่คนทั่วไปและหน่วยงานของรัฐให้การยกย่องเชิดชูเกียรติว่ามีความสามารถในการระงับข้อพิพาท กอรปกับประชาชนเห็นว่า การทำให้ข้อพิพาทระงับลงด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชน มีความเป็นกันเอง มีความสะดวกและรวดเร็วมากกว่าการดำเนินคดีในศาลหรือวิธีการอื่น เพราะกระบวนการระงับข้อพิพาทไม่ยุ่งยาก ไม่สลับซับซ้อน และไม่เป็นพิธีการมากนัก ด้วยการใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอันจะทำให้คดีจบลงในชั้นของคณะกรรมการไกล่เกลี่ย ไม่ต้องเสียเวลามากและทำให้รู้สึกผ่อนคลายความตึงเครียดและความกังวลใจ ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 1981, p.5) รูปแบบที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง เป็นไปโดยสมัครใจหรือการรวมตัวกันขึ้นเองเพื่อแก้ไขปัญหาของกลุ่มของตน กล่าวคือ ประชาชนในชุมชนหลายคนต่างก็สมัครใจนำข้อพิพาทที่เกิดขึ้นไปให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนจัดการระงับข้อพิพาทให้ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมิใช่การมีส่วนร่วมแบบชักนำ ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล และมีใช้การมีส่วนร่วมแบบบังคับ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือการบังคับโดยตรง และยังสอดคล้องกับสุธี วรประดิษฐ์ (2547) ที่อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคมโดยประชาชนในชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม มีความคิดและเชื่อมั่นว่าศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนจะดำเนินการระงับข้อพิพาทของประชาชนให้สำเร็จลงได้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงของประชาชน เพราะประชาชนไม่ต้องการนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ด้วยเห็นว่าการระงับข้อพิพาทโดยคนในชุมชนเอง ซึ่งเป็นบุคคลที่ตนเคารพนับถือศรัทธาเป็นคนที่มีความยุติธรรม และด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยจะเกิดประโยชน์และสำเร็จได้มากกว่าการนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาล

ส่วนสาเหตุหรือปัจจัยรอง คือ ประชาชนเห็นว่าการนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องดำเนินคดีและการบังคับคดี เพราะการนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ประชาชนไม่ต้องเสียเงินค่าใช้จ่ายใดๆ ซึ่งสอดคล้องกับประยูร ศรีประสาธน์ (2542, น.5) ที่ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมไว้คือ ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ โดยประชาชนในชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีรายได้น้อย เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นจึงไม่ต้องการที่จะนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักซึ่งต้องใช้เวลานานและ

สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ประชาชนในชุมชนจึงตัดสินใจนำข้อพิพาทของตนไปให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนดำเนินการระงับข้อพิพาทให้เพื่อเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

จากผลการวิจัยที่พบว่า สาเหตุหรือปัจจัยหลักที่ทำให้ประชาชนที่เป็นคณะกรรมการชุมชนและคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม เข้าไปมีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาท เพราะเห็นว่าการระงับข้อพิพาทนั้นเป็นหน้าที่ของตนโดยตรง ด้วยเหตุที่ว่าตนเป็นคณะกรรมการชุมชน มีกฎหมายกำหนดภารกิจ หน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการชุมชนไว้โดยเฉพาะว่าให้คณะกรรมการชุมชนจะต้องพยายามจัดการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชนของตนให้เสร็จไปให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อช่วยลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลและหน่วยงานอื่น ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 1981, p.5) รูปแบบที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมแบบบังคับ คณะกรรมการเหล่านี้เป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือการบังคับโดยตรง เพราะรัฐมีนโยบายต้องการให้ชุมชนจัดการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนให้เสร็จสิ้นไปในชุมชน และโดยคนในชุมชนเอง จึงได้ออกกฎหมายกำหนดหน่วยงานที่ทำหน้าที่ระงับข้อพิพาทและกำหนดภาระหน้าที่ของหน่วยงานดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ในจำนวนคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม ทั้งหมด 9 คน นั้นมีถึง 8 คนที่เป็นคณะกรรมการชุมชนและในจำนวน 9 คนนั้นมีจำนวนกรรมการถึง 5 คนที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย กล่าวคือ ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม 2 คน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม 2 คน ซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับวีระกิตต์ หาญปริพรรณ์ และคณะ (2551, น.9) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนของบุคคลนั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจตกต่ำจะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง และยังสอดคล้องกับประยูร ศรีประสาธน์ (2542, น.5) ที่ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมไว้ คือ ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Cohen and Uphoff (Cohen & Uphoff, 1996, p.74) ที่กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีปัจจัยหลายด้านที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม อาชีพ

ส่วนปัจจัยรอง คือ คณะกรรมการชุมชนและคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม เห็นว่า เพื่อช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง

ภายในชุมชน ช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และความต้องการที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยการใช้วิธีการระงับข้อพิพาทที่ตนเองเห็นว่าเหมาะสม เป็นวิธีการที่ดี ถูกต้อง มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 1981, p.5) รูปแบบที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง เป็นไปโดยสมัครใจหรือการรวมตัวกันขึ้นเองเพื่อแก้ไขปัญหาของกลุ่มของตน เพราะคณะกรรมการชุมชนและคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เห็นว่า การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยจะเป็นวิธีการที่สามารถช่วยระงับข้อพิพาทในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงร่วมกันจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทขึ้นประจำชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เพื่อช่วยลดปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน รักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งสอดคล้องกับบำรุง แสงพันธ์ (2545, น.17) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมจะประสบความสำเร็จตามที่ประชาชนหรือชุมชนตั้งเป้าหมายไว้นั้นต้องประกอบด้วยเงื่อนไขดังต่อไปนี้ คือ

1. ควรที่จะมาจากกลุ่มคน หรือประชาชนเองที่ได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ โดยปราศจากข้อกำหนดที่มาจากบุคคลภายนอก
2. ควรเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชน
3. ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการ

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสุธี วรประดิษฐ์ (2547) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม โดยคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีความเห็นพ้องต้องกันและเชื่อมั่นร่วมกันว่าชุมชนของตนมีความสามารถที่จะจัดการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐ ด้วยเหตุที่มีความพร้อมในด้านสถานที่และบุคลากรที่มีความสามารถ คือ นายอุทัย มาโชติ ซึ่งมีประสบการณ์ด้านการระงับข้อพิพาทมาอย่างยาวนานและหลากหลาย ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการไกล่เกลี่ยระดับอำเภอและระดับจังหวัด และเคยเป็นผู้ไกล่เกลี่ยระดับภูมิภาคมาแล้ว คณะกรรมการชุมชนจึงร่วมกับนายอุทัย มาโชติ ตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ขึ้นและเลือกใช้วิธีการระงับข้อพิพาทด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยซึ่งคณะกรรมการมีความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ โดยมีนายอุทัย มาโชติ เป็นประธานคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

จากผลการวิจัยที่พบว่าชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทรูปแบบการไกล่เกลี่ยโดยมีคนกลาง คือ คณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชน เป็นผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่คอยประสานให้คู่พิพาทสามารถตกลงระงับข้อพิพาทกัน และจากผลงานที่ผ่านมาในอดีต ปรากฏว่าศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนสามารถระงับข้อพิพาทได้ผลสำเร็จทุกคดี กระบวนการระงับข้อพิพาทของชุมชนในรูปแบบของการไกล่เกลี่ยจึงเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือกหรือกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มีประสิทธิภาพมาก เป็นการระงับข้อพิพาทในชุมชนโดยคนในชุมชนเอง เป็นวิธีการที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทในชุมชน เพราะการไกล่เกลี่ยนั้นแม้จะมีพิธีรีตองมากกว่าการเจรจาต่อรอง แต่ก็ยังมีความยุ่งยากน้อยมากเมื่อเทียบกับการฟ้องร้องคดีต่อศาล บรรยายาการไกล่เกลี่ยก็ยังมีลักษณะของความเป็นกันเองมากกว่าการพิจารณาคดีของศาล และไม่ค่อยมีลักษณะของการเผชิญหน้าเป็นปรปักษ์กันมากนัก ทำให้มีโอกาสที่จะรักษาสัมพันธภาพของกลุ่มไว้ได้มาก ซึ่งสอดคล้องกับกิตติพงษ์ กิตยารักษ์ (2545, น.2) ที่ให้ความหมายของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกว่า หมายถึง “ทางเลือกในการยุติข้อพิพาทโดยไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ด้วยการใช้วิธีการไกล่เกลี่ย หรือประนีประนอมยอมความ หรือระบบอนุญาโตตุลาการนอกศาล” และยังสอดคล้องกับจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2553, น.19) ที่ให้ความหมายของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกว่ากระบวนการยุติธรรมทางเลือก หมายถึง แนวคิดและวิธีดำเนินการใด ๆ ต่อกรณีในคดีแพ่งหรือผู้กระทำความผิดในคดีอาญา ในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมโดยลดการใช้กระบวนการยุติธรรมหลัก ซึ่งในคดีแพ่ง ได้แก่ การระงับข้อพิพาทก่อนการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และการไกล่เกลี่ยคดีในขั้นตอนใด ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ส่วนในคดีอาญา ได้แก่ การระงับข้อพิพาทก่อนการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม การเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมในขั้นตอนใด ๆ ของกระบวนการสืบสวน สอบสวน จับกุม ฟ้องร้อง ดำเนินคดี และการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดในคดีอาญาออกจากสถานควบคุม อีกทั้งยังสอดคล้องกับสุทธิพล ทวีชัยการ ที่กล่าวถึงแผนยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2552-2555 ที่ให้คำนิยามว่า “ยุติธรรมทางเลือก หมายถึง งานการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) ที่เปิดโอกาสให้หน่วยงาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประชาชน ฯลฯ มีบทบาทและมีส่วนร่วมกำหนดแนวทาง หลักเกณฑ์ กลไก วิธีการ และร่วมปฏิบัติงานการป้องกันควบคุมอาชญากรรม จัดระเบียบชุมชน แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาเด็กเยาวชนกระทำความผิด และการกระทำผิดกฎหมายระดับที่ไม่ซับซ้อน รุนแรง เขียวยา เสริมพลังช่วยเหลืออาชญากรรม และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการยุติธรรมหลัก หรือส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมหลัก เพื่อมุ่งสู่ผลลัพธ์สุดท้ายร่วมกัน คือ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ความสงบสุขสมานฉันท์ของสังคม และความมั่นคงของประเทศไทยเป็นสำคัญ

จากผลการวิจัยที่พบว่าชุมชนหมู่ 7 ตำบลแก้ง อำเภอมือ จังหวัดมหาสารคาม ใช้การพูดคุยด้วยการรับฟังเหตุผลของทั้งสองฝ่าย โดยยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรม ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หัวใจสำคัญ คือ จะไม่พูดในแง่ของกฎหมาย จะไม่นำหลักกฎหมายเข้ามาตัดสิน ใช้หลักการรับฟังความทั้งสองฝ่าย และใช้หลักเหตุผลเข้ามาชี้ให้เห็นถึงที่มาของปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยการยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรม ไม่เอนเอียงเข้าข้างคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงถือว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยที่ใช้วิธีการนี้เป็นกระบวนการที่มีความเที่ยงธรรม ปราศจากความอคติธรรม และยังยึดหลักการไม่เป็นผู้ตัดสิน ซึ่งถือว่าเป็นหลักการที่ถูกต้อง เพราะหน้าที่หลักของผู้ไกล่เกลี่ย คือ หน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริง รวบรวม สรุปให้คู่พิพาทรับฟังอย่างถูกต้อง และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยเหตุและผล ผู้ไกล่เกลี่ยมิใช่ศาล ดังนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยจะไปตัดสินว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิดฝ่ายใดเป็นฝ่ายถูกมิได้ และการที่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่นำหลักกฎหมายเข้ามาเป็นหลักในการพูดคุยนั้นก็ถือว่าเป็นหลักการที่ถูกต้องอีกเช่นกัน เพราะหากผู้ไกล่เกลี่ยนำหลักกฎหมายเข้ามาเป็นหลักในการไกล่เกลี่ย คู่พิพาทฝ่ายที่กระทำผิดกฎหมายจะเกิดการไม่ยอมรับในกระบวนการไกล่เกลี่ย ท้ายที่สุดการไกล่เกลี่ยจะยุติลงด้วยความล้มเหลว แต่ถ้าหากใช้หลักเหตุผลมาเป็นเครื่องมือในการชี้ให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายเห็นถึงสาเหตุที่มาของปัญหา ลักษณะของปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหา ชี้ช่องให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายได้คิดทบทวนเรื่องราวด้วยเหตุและผล โดยให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายเป็นผู้ตัดสินใจเองว่าจะยุติข้อพิพาทนั้นหรือไม่และด้วยข้อตกลงใด ดังนี้ จะทำให้เกิดการยอมรับจากคู่พิพาททั้งสองฝ่าย เพราะโดยพื้นฐานแล้วบุคคลจะยอมรับในหลักเหตุผลมากกว่าในหลักกฎหมาย ก่อให้เกิดความยุติธรรมตามความเป็นจริงมากกว่าความยุติธรรมตามกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับสรวีศ ลิ้มปรีงยี่ (2545, น.13-17) ที่กล่าวว่า กระบวนการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น คู่กรณีจะเจรจาต่อรองกัน โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นคนประสานความเข้าใจให้กับทั้งสองฝ่าย และในขณะเดียวกันก็ต้องพยายามแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหาที่ทั้งสองฝ่ายอาจจะยอมรับได้มาเสนอ การไกล่เกลี่ยนั้นแม้จะมีพิธีรีตองมากกว่าการเจรจาต่อรอง แต่ก็ยังมีความยุ่งยากน้อยกว่าเมื่อเทียบกับการฟ้องร้องคดีต่อศาล บรรยากาศในการไกล่เกลี่ยก็ยังมีลักษณะของความเป็นกันเองมากกว่าการพิจารณาคดีของศาล และไม่ค่อยมีลักษณะของการเผชิญหน้าเป็นปรปักษ์กันมากนัก ทำให้มีโอกาสที่จะรักษาสัมพันธภาพของคู่กรณีไว้ได้มาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

เพื่อให้การมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ประสบความสำเร็จสมดังเจตนารมณ์ที่ได้ตั้งไว้และต่อเนื่องเชื่อมโยงกับชุมชนอื่น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) คณะกรรมการชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีมาตรการในการรณรงค์ ส่งเสริม สนับสนุนและผลักดันให้ประชาชนในชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ที่มีได้เป็นคณะกรรมการของศูนย์ใกล้เคียง ระเบียบข้อพิพาทประจำชุมชนเข้ามามีส่วนในกิจกรรมของชุมชนให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทของชุมชน ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะประสบความสำเร็จเมื่อมีการบริหารจัดการกระบวนการมีส่วนร่วมที่ดี ด้วยการใช้หลัก 4S คือ

1) การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early) โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ระยะแรก ตั้งแต่การให้ข้อมูล ความรู้ด้วยการจัดการอบรมให้ความรู้ที่เกี่ยวข้อง การกระตุ้นให้ประชาชนผู้เกี่ยวข้องในชุมชนแสดงความคิดเห็น ให้ร่วมในเวทีสานเสวนาและให้ร่วมตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งก่อนที่ความขัดแย้งจะพัฒนาไปสู่ความรุนแรง

2) ครอบคลุมผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholders) ให้ประชาชนผู้เกี่ยวข้องในชุมชนเข้าร่วมอย่างกว้างขวาง ทั้งในการร่วมรับรู้ข้อมูล ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมในการปฏิบัติตามข้อตกลงและร่วมติดตามผลลัพธ์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

3) ความจริงใจเปิดเผย (Sincerity) จัดกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเปิดเผย จริงใจ ปราศจากอคติ ให้ผู้เข้าร่วมสานเสวนาให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยมีการวางกติกาพื้นฐานในการสานเสวนา ซึ่งมีความสำคัญต่อความเชื่อถือ ไว้วางใจ และสัมพันธภาพที่ดีต่อกันอันจะนำมาซึ่งความร่วมมือ ความเข้าใจ รวมทั้งการสื่อสารที่ดีต่อกันยิ่งขึ้น

4) ใช้วิธีการที่เหมาะสม (Suitability) เลือกรูปแบบหรือวิธีการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมมาใช้ โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับขนาดโครงการและลักษณะที่แตกต่างกันของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนความแตกต่างทางวัฒนธรรม สังคม ค่านิยม และความสนใจของชุมชนที่มีต่อประเด็นหรือโครงการ

(2) ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียงได้รับทราบว่า ในชุมชนหมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีศูนย์ใกล้เคียง ระเบียบข้อพิพาทประจำชุมชน และส่งเสริม สนับสนุน ผลักดันให้ประชาชนในชุมชนอื่นที่ยังไม่มีศูนย์ใกล้เคียง ระเบียบข้อพิพาท

ประจำชุมชนของตน นำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชน หมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม

(3) ควรส่งเสริมให้ทุกชุมชนมีศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนของตนเอง เป็นการลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ช่วยขจัดข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนในชุมชน ก่อให้เกิดความสมัคปรองดอง สามัคคีปรองดอง ชุมชนเป็นสุข และก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

(4) ควรจัดให้มีการอบรมเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจทางวิชาการในข้อกฎหมาย และชี้ให้เห็นถึงข้อดีของการระงับข้อพิพาททางเลือกหรือกระบวนการยุติธรรมทางเลือกแก่ประชาชนในชุมชน หมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม ให้มากขึ้น และส่งเสริม สนับสนุน ผลักดันให้ประชาชนที่มีข้อพิพาทกันนำข้อพิพาทมาสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชน หมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม ดำเนินการระงับข้อพิพาทให้มากขึ้น

(5) ควรจะมีการเพิ่มผู้ไกล่เกลี่ยให้มากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งในชุมชน หมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม มีผู้ไกล่เกลี่ยเพียงคนเดียว คือ นายอุทัย มาโชติ เป็นประธานศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชน และควรมีการอบรมให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ผู้ไกล่เกลี่ยให้มากขึ้นด้วย

(6) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนด้านการเงินแก่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชน หมู่ 7 ตำบลเก็ง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม ให้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้การประชาสัมพันธ์ การอบรมให้ความรู้ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทเป็นไปอย่างทั่วถึง ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทในชุมชนมากขึ้น และจะนำข้อพิพาทมาสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทประจำชุมชนดำเนินการระงับให้มากขึ้นกว่าเดิม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- (1) ควรศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานรัฐในการระงับข้อพิพาทในชุมชน
- (2) ควรศึกษาวิจัยอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการระงับข้อพิพาทในชุมชน

บรรณานุกรม

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2545). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับ
กระบวนการยุติธรรมไทย. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2553). การพัฒนารอบแนวทางการวิจัยชุดโครงการกระบวนการ
ยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กิจการ
ยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.
- บำรุง แสงพันธ์. (2545). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชุมชนเขาชะอม
อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้รับการตีพิมพ์,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประยูร ศรีประสาน. (2542). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการ
การศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา. (รายงานผลการวิจัย). ปทุมธานี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วีระกิตติ์ หาญปริพรรณ์ และคนอื่นๆ. (2551). การมีส่วนร่วมของชุมชนในงานยุติธรรมชุมชน :
กรณีศึกษาชุมชนคลองจระเข้ น้อย ตำบลเกาะไร่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
(รายงานผลการวิจัย).
- สรวิศ ลิ้มปรงยี. (2545). อนุญาโตตุลาการตามกฎหมายใหม่กับการระงับข้อพิพาท. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์นิติรัฐ
- สุทธิพล ทวีชัยการ. (ม.ป.ป.). กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญา ค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2557,
จาก <http://law.stou.ac.th/dynfiles/41717-9-A.pdf>,
- สุธี วรประดิษฐ์. (2547). การมีส่วนร่วมของชุมชน. ค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2557, จาก
http://trat.nfe.go.th/trat/topic5_old.php?page=5
- Cohen, J.M. and Uphoff. (1996). **N.T. Rural Development Participation: Concept Measures
for Project Design Implementation and Evaluation. Rural Development Committee
Center for International Studies. Cornell University.**
- United Nation. (1981). **Department of International Economic and Social Affair. Popular
Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation
Development. Report of The Meeting for The Adhoc Group of Expert. New York:
United Nation**